IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING DEONTOLOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

To‘xtasinov Umidjon Ma’murjonovich
Osiyo xalqaro universiteti magistranti
Tel: +99891-651-20-20
Email: u.m.tukhtasinov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli ta'lim muhitida bo‘lajak o‘qituvchilarning deontologik kompetentligini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Aksiologik yondashuv asosida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish, pedagogik etika talablariga rioya etish hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish jarayonida mas'uliyat hissini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, bo‘lajak o‘qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirish ta'lim sifatini oshirish va pedagogik faoliyat samaradorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: deontologik kompetentlik, aksiologik yondashuv, raqamli ta'lim, pedagogik etika, kasbiy qadriyatlar, bo‘lajak o‘qituvchi, sun'iy intellekt.

Jahon ta'lim tizimida raqamlashtirish jarayonlarining jadallashuvi pedagog kadrlarni tayyorlashga yangi talablarni qo‘ymoqda. Zamonaviy o‘qituvchi nafaqat o‘z fanini mukammal bilishi, balki raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishi, pedagogik etika me'yorlariga amal qilishi va kasbiy burchini mas'uliyat bilan bajarishi lozim. Shu nuqtai nazardan bo‘lajak o‘qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirish dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

Deontologik kompetentlik o‘qituvchining kasbiy faoliyatida axloqiy me'yorlar, kasbiy burch, pedagogik mas'uliyat va qadriyatlarga asoslangan holda faoliyat yuritish qobiliyatini ifodalaydi. Raqamli ta'lim muhiti esa mazkur kompetentlikni shakllantirish uchun yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda yangi mas'uliyatlarni ham yuzaga keltiradi.

Pedagogik deontologiya o‘qituvchining kasbiy burchi va axloqiy majburiyatlarini o‘rganuvchi fan sifatida e'tirof etiladi. Deontologik kompetentlik quyidagi tarkibiy qismlarni o‘z ichiga oladi:

kasbiy burchni anglash, pedagogik etika me'yorlariga rioya qilish, mas'uliyatlilik, pedagogik odob, ta'lim oluvchilarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish; kasbiy qadriyatlarga sodiqlik.

Mazkur sifatlar bo‘lajak o‘qituvchilarning professional tayyorgarligida muhim o‘rin tutadi. Aksiologik yondashuv shaxsning qadriyatlar tizimini shakllantirishga qaratilgan pedagogik yondashuv hisoblanadi. Ushbu yondashuv asosida bo‘lajak o‘qituvchilarda insonparvarlik, adolat, halollik, mas'uliyat va vatanparvarlik kabi qadriyatlar rivojlantiriladi. Raqamli ta'lim muhitida aksiologik yondashuv o‘qituvchilarning axborot bilan ishlash madaniyati, mualliflik huquqlariga hurmat, akademik halollik va professional etika tamoyillariga amal qilishiga xizmat qiladi. Bugungi kunda elektron ta'lim platformalari, masofaviy ta'lim tizimlari va sun'iy intellekt texnologiyalari pedagogik faoliyatning muhim tarkibiy qismiga aylandi. Bu esa o‘qituvchilardan yangi kasbiy va axloqiy kompetensiyalarni talab etmoqda. Raqamli ta'lim muhitida deontologik kompetentlikni rivojlantirish quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

Pedagogik etika bo‘yicha maxsus mashg‘ulotlarni tashkil etish. Raqamli madaniyat va axborot xavfsizligi bo‘yicha bilimlarni rivojlantirish. Akademik halollik tamoyillarini singdirish. Sun'iy intellektdan mas'uliyatli foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish. Kasbiy vaziyatlar asosida trening va amaliy mashg‘ulotlar o‘tkazish.

Sun'iy intellekt vositalarining ta'lim jarayoniga kirib kelishi pedagogik faoliyatni sezilarli darajada o‘zgartirmoqda. O‘qituvchi ushbu vositalardan foydalanishda akademik halollik, shaffoflik va mas'uliyat tamoyillariga amal qilishi lozim. Talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va intellektual mulk huquqlariga hurmat bilan qarash muhim ahamiyat kasb etadi. Bo‘lajak o‘qituvchilarda mazkur masalalar bo‘yicha ongli munosabatni shakllantirish deontologik kompetentlikning muhim ko‘rsatkichlaridan biri hisoblanadi.

Raqamli ta'lim muhitida bo‘lajak o‘qituvchilarning deontologik kompetentligini rivojlantirish zamonaviy pedagogik ta'limning ustuvor vazifalaridan biridir. Aksiologik yondashuv asosida kasbiy qadriyatlarni shakllantirish, pedagogik etika talablariga rioya qilish va raqamli texnologiyalardan mas'uliyatli foydalanish bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishga xizmat qiladi. Deontologik kompetentlikning yuqori darajada shakllanishi ta'lim sifati va pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Musurmonova O. Pedagogik qadriyatlar va kasbiy tarbiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. Nishonaliev U.N., Xasanboyev J. Pedagogika tarixi va nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021.
4. Slastenin V.A. Pedagogika. – Moskva: Akademiya, 2021.
5. Zimnyaya I.A. Klyuchevye kompetensii kak rezultat obrazovaniya. – Moskva, 2019.
6. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Paris, 2018.
7. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris, 2023.
8. OECD. Digital Education Outlook. Paris, 2023.
9. Noddings N. Philosophy of Education. New York: Routledge, 2018.
10. Freire P. Pedagogy of Freedom: Ethics, Democracy and Civic Courage. Lanham: Rowman & Littlefield, 2014.